

" Waterkwaliteit en visbestand in de Kleiputten van Walenhoek (Niel) anno 2026 "

1. Inleiding

De Kleiputten van Walenhoek liggen in de Antwerpse gemeente Niel. Het natuurgebied heeft een oppervlakte van ca. 57 hectare. In het gebied zijn vele visvijvers aanwezig variërend in grootte van 0,5 tot 3 hectare.

In het Vlaamse Gewest bevinden zich diverse meervormige, stilstaande viswateren die van belang zijn voor de openbare visserij. Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) is verantwoordelijk voor het visstandbeheer in deze wateren.

Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) heeft VisAdvies BV en Visserij Service Nederland opdracht verleend om onderzoek uit te voeren in de provincie Antwerpen naar het visbestand in Walenhoek in Niel (kleiputten) in 2023.

2. Waterkwaliteit

De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) beschikt niet over meetgegevens van de Kleiputten van Walenhoek.

3. Afvissingen

De bemonsteringen in de Kleiputten van Walenhoek zijn op 15 en 16 november 2023 uitgevoerd.

[Zie: M. van Schaik & H. Vis, 2024. Onderzoek naar het visbestand in de provincie Antwerpen, najaar 2023. VisAdvies BV, Nieuwegein. Projectnummer VA2023_29, 25 pag.]

3.1 Onderzoeksgebied

In de provincie Antwerpen bevinden zich enkele stilstaande wateren, onder meer Walenhoek in Niel. Walenhoek in Niel bevat meerdere vijvers die onderverdeeld zijn in A t/m F.

De Kleiputten van Walenhoek liggen in de Antwerpse gemeente Niel. Het natuurgebied heeft een oppervlakte van ca. 57 hectare. In het gebied zijn vele visvijvers aanwezig variërend in grootte van 0,5 tot 3 hectare. De diepte van de vijvers varieert van 1 tot 5 meter. Sommige vijvers zijn dichtgegroeid met waterplanten (kranswieren) en in andere vijvers zijn nauwelijks waterplanten aanwezig. De natuurlijke oevers zijn begroeid met rietgordels, overhangende bomen en struiken (figuur 2.3) Voor het onderzoek zijn de te monitoren vijvers genummerd van vijver A tot en met vijver F (figuur 2.3).

figuur 2.3 Benaming van de Kleiputten van Walenhoek.

Voor het presenteren van de bestandschattingen zijn de gevangen vissoorten ingedeeld in ecologische groepen en gilden.

De indeling in "*ecologische groepen*" wordt beschreven in het Handboek Hydrobiologie (Bijkerk *et al.*, 2014). De ecologische groepen zijn voornamelijk gebaseerd op voedselvoorkeur. Dit hangt samen met de lengte van de vissoorten: kleine exemplaren benutten ander voedsel (bijvoorbeeld zoöplankton) dan grote exemplaren (die veelal macrofauna of kleine vissen eten). Voor snoek wijkt de indeling af van de overige vissoorten, omdat deze vooral uitgaat van de voorkeur van deze soort voor een bepaald type habitat.

Naast ecologische groepen zijn de vissoorten ingedeeld in "*stromingsgilden*" volgens FAME (Noble & Cowx, 2002). De afkorting FAME staat voor Fishbased Assessment Method for the Ecological status of European rivers.

De indeling in stromingsgilden is gebaseerd op de voorkeur van soorten voor stromend dan wel stilstaand water.

Er worden *drie stromingsgilden* onderscheiden:

- Eurytopen: soorten die geen specifieke voorkeur hebben voor stromend of stilstaand water;
- Limnofielen: soorten met een voorkeur voor stilstaand water;
- Rheofielen: soorten met een voorkeur voor stromend water.

3.2 Vissoortsamenstelling

In totaal zijn in de vijvers van Walenhoek negen vissoorten aangetroffen (Tabel 3.2).

Baars, blankvoorn, brasem, gibel, paling, pos, ruisvoorn, snoek, zeelt en zonnebaars zijn de aangetroffen eurytope vissoorten. Rietvoorn en zeelt zijn de limnofiele vissoorten.

In het viswater is één soort exoot aangetroffen: de zonnebaars. Het aantal vissoorten per vijver varieerde van zes in vijver B tot 7 in de overige vijvers.

Wat betreft de bestandschattingen per vijver met betrekking tot de visbiomassa (kg/ha) en in aantal/ha is een samenvatting van de vijvers weergegeven in Tabel 3.3.

De visbiomassa en visdichtheid op de wateren varieert van 15,7 kg/ha en 204 stuks/ha in vijver B tot 70,7 kg/ha en 1036 stuks/ha in vijver C.

3.3 Eerdere visstandsonderzoeken

In 1997 is eerder een visstandonderzoek in de Kleiputten van Niel uitgevoerd (Van Thuyne & Belpaire, 1997). Daarna zijn in 2011 en 2016 nogmaals onderzoeken verricht in de Kleiputten van Niel.

Opvallend is dat over de jaren heen een enorme afname waar te nemen is op alle vijvers (Tabel 3.5).

Ook opmerkelijk is de opmars van de zonnebaars die zich in iedere vijver heeft gevestigd en in enkele vijvers tot de meest voorkomende vissoort behoorde in 2016. In 2023 is deze soort nog steeds frequent aanwezig.

In de vissoortensamenstelling is ook een lichte verschuiving waar te nemen (Tabel 3.6). In 1997 domineerden naast de paling in ieder water, vaak samen met snoek en zeelt. In het onderzoek in 2016 is de paling minder dominant en zijn brasem, karper en zonnebaars dominanter geworden. In 2023 zijn opnieuw de paling, zeelt en snoek de dominante vissoorten binnen de Kleiputten van Niel.

3.4 Aanbevelingen voor visserij en visstandbeheer

In 2016 behoorde de zonnebaars tot een van de meest aangetroffen vissoorten in de vijvers van Niel. Deze vissoort is door de jaren heen toegenomen, maar lijkt nu te stabiliseren. Dit komt mogelijk door de hoge predatiedruk in de vijvers. In alle vijvers, met uitzondering van vijver F, is er geen evenwicht in predator-prooiverhouding, waardoor de predatoren een grote invloed hebben op het visbestand. Het is daarom aan te bevelen geen maatregelen tegen deze exoot te nemen.

De grote predatiedruk bij de meeste vijvers geeft de jonge vissen een lage overlevingskans. Daarbij is de predatiedruk door aalscholvers ook toegenomen. Om deze reden wordt geadviseerd om extra schuilmogelijkheden voor 0+ vissen te creëren. Dit kan gedaan worden door enkele oevers van de vijvers geleidelijk af te laten lopen zodat planten zich in de oever kunnen vestigen. Momenteel is de plantengroei in vijver B al aanwezig. Hier zijn grote hoeveelheden submerse vegetatie waargenomen. Ondanks dat in deze vijver de vegetatie in grootste mate aanwezig is, is de visbiomassa van deze vijver het laagst.

Een andere oplossing is het plaatsen van zogenaamde vissenbossen (<http://vissenbos.nl>). Door de aanleg van een vissenbos is het mogelijk om op een eenvoudige manier te zorgen voor meer natuurlijke structuren in een water.

De structuren in het water leiden tot meer schuil-, paai- en opgroeimogelijkheden voor vis, maar ook tot een verhoogde productie van visvoedsel. Dit geeft vervolgens een hogere draagkracht aan de vijvers.

In 2017 is voor het laatst snoek uitgezet. Geadviseerd wordt om deze vissoort in het vervolg niet meer uit te zetten, om de predatiedruk in de vijvers op de duur te verlagen.

Opvallend is dat bij de bemonstering van vijver B stinkende bagger is aangetroffen. Vermoedelijk komt deze slib van afstervende watervegetatie en van bladafval van bomen rondom het water. Deze zelfde bagger is ook waargenomen bij vijver C. Of dit invloed heeft op de visstand is niet vast te stellen. In vijver B is namelijk de laagste biomassa van het vijvercomplex geschat, terwijl in vijver C de hoogste biomassa wordt geschat. Wel kan de sliblaag bijdragen aan stratificatie, het proces waarbij er verschillende waterlagen ontstaan door temperatuurverschillen in een waterlichaam. Hierbij wordt de onderste laag, het hypolimnion zomers langzaam zuurstofloos. Door de lagen in de zomer kunstmatig te mengen, kan dit probleem worden verminderd en een vissterfte worden voorkomen.

In vijver D heeft in 2023 een grootschalige sterfte plaatsgevonden, waar volgens lokale personen het gehele oppervlakte gevuld lag met dode vissen. Echter wanneer er gekeken wordt naar de biomassa, ligt deze momenteel op 46,5 kg/ha. Deze hoeveelheid ligt nog boven de gemiddelde biomassa dat is aangetroffen in de vijvers. Een mogelijkheid is dat er vissen vanuit een andere vijver, vijver E, naar vijver D zijn getrokken nadat het probleem rondom vissterfte was opgelost. Hier zouden paai- en opgroeihabitat, in de vorm van vissenbossen, ervoor kunnen zorgen dat de populaties groeien naar hogere biomassa. Het is aan te bevelen om momenteel geen vis uit te zetten, maar te richten op verbetering van de inrichting. Hierna kan er gekeken worden naar de uitzet van enkele karpers, om zo het karperbestand te vergroten en de sportvisser een goede vang kans te bieden.

4. Blue Deal werken in Walenhoek

Walenhoek krijgt in de komende jaren een upgrade met het Landinrichtingsplan Openruimteverbindingen van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). Het plan past binnen het Blue Deal programma. Zo kunnen we Walenhoek wapenen tegen extreme hitte en langdurige droogte. De verschillende ingrepen bieden voordelen voor zowel mens als natuur. De Vlaamse Landmaatschappij (VLM), het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en gemeente Niel voorzien een gezamenlijke financiering voor dit project.

Vlaanderen wapent zich tegen klimaatextremen.

Steeds vaker ervaren we periodes van extreme hitte en langdurige regenbuien, ten gevolge van de klimaatverandering. De Vlaamse Landmaatschappij wil in samenwerking met haar partners tot structurele oplossingen komen. Het doel is om water maximaal vast te houden en zo het hoofd te kunnen bieden aan waterschaarste en verdroging.

Vlaams minister van Omgeving schetst het belang van dit project:

“Met de herinrichting van Walenhoek beschermen we het prachtige blauwgroene natuurgebied tegen de gevolgen van de klimaatverandering. Door in te zetten op slimme waterhuishouding gaan we niet alleen waterschaarste, maar ook verdroging en waterovervloed tegen. Dat zorgt er op zijn beurt weer voor dat heel wat diersoorten die in het gebied leven beter beschermd zijn. De Vlaming zal nu dus meer dan ooit van deze natuurparel kunnen genieten.”

De eerste stap

Walenhoek in Niel is een oud klei-ontginningslandschap. Na stopzetting van de klei-ontginning, is het terrein verbost. De overgebleven kleiputten vulden zich met water. Het Landinrichtingsplan verbetert de waterhuishouding. Deze term verwijst naar de manier waarop water wordt gebruikt, opgeslagen of vervoerd. Om het water optimaal te kunnen bergen, wordt het waterpeil van de vijvers in het natuurgebied automatisch gestuurd via een pomp. De bestaande pompen zijn aan vervanging toe. Ze zijn verouderd, duur en belastend. In het nieuwe plan ontwatert één pompstation het hele gebied. Het waterpeil wordt in de natuurvijvers verhoogd met behulp van stuwen en nieuwe verbindingen. Zo is er meer ruimte voor water tijdens zowel natte als droge periodes.

Daarnaast zijn deze ingrepen ook wenselijk voor de natuurdoelstellingen. Zowel de verbeterde waterkwaliteit als het verbreden van oevers en rietkraag, geeft nieuwe natuur de kans om te ontluiken. Zo hopen we de leefomgeving van een aantal zeldzame moeras- en rietvogels zoals respectievelijk woudaap en blauwborst uit te breiden en te verbeteren. Omwille van de ligging vlakbij de Rupel en de Schelde worden de waterpartijen druk bezocht door watervogels. Het nog vrij jonge bos herbergt heel wat bosvogels. Door de vele verbindingen tussen de vijvers en de Rupel, is ook het bezoek van otter en bever mogelijk in de toekomst. Dit alles geeft een boost aan de biodiversiteit.

Wat staat er nog op de planning?

Na de eerste stap rond waterhuishouding, gaat het Landinrichtingsplan verder. Drie bestaande parkings van de visclubs ondergaan een sanering door OVAM en VLM vervangt ze door een half-verharding. De centrale toegangsweg krijgt een verharding en de parkings worden vergroend. Onder de spoorweg renoveren we drie historische steenbakkerstunnels. Waarvan één aangelegd wordt als aparte passages voor mensen, dieren en water. In de tunnel wordt een verblijfplaats voorzien voor vleermuizen. Verder zorgen nieuwe wandelwegen voor een toegankelijker terrein. Tot slot biedt een nieuw fietspad een veilig alternatief voor de smalle Boomsestraat.

VERBEIREN Marc

Wolvertem, februari 2026

{ BRON : schriftelijke parlementaire vraag gesteld door Vlaams volksvertegenwoordiger Eva DE BLEEKER in het Vlaams Parlement ; zie :

vraag gesteld aan de minister van Omgeving (Milieu) Jo BROUNS :
“ *Bulletin van Vragen en Antwoorden* “ , Vlaams Parlement , zitting 2025-2026 , vraag nr. 350 van 9 januari 2026 } .

TABEL 3.2

tabel 3.2 Aangetroffen vissoorten per water. Hierin is de X representatief voor de aanwezigheid van een vissoort.

Vijver	Baars (eury)	Blankvoorn (eury)	Brasem (eury)	Giebel (eury)	Paling (eury)	Rietvoorn (lim)	Snoek (eury)	Zeelt (lim)	Zonnebaars (exoot)	Totaal
A	X	X			X	X	X	X	X	7
B	X	X			X		X	X	X	6
C	X	X			X	X	X	X	X	7
D	X	X			X	X	X	X	X	7
E	X	X			X	X	X	X	X	7
F	X		X	X	X		X	X	X	7
Totaal	6	5	1	1	6	4	6	6	6	

TABEL 3.3

tabel 3.3 Visbiomassa, visdichtheid en vissoortensamenstelling per visvijver.

Vijver	Visbiomassa (kg/ha)	Visdichtheid (n/ha)	Meest voorkomende vissoorten (biomassa/visdichtheid)
A	33,3	412	Aal/Paling (76%), Snoek (9%) en Baars (7%)/ Baars (48%), Zonnebaars (21%) en Rietvoornvoorn (10%)
B	15,7	204	Aal/Paling (42%), Snoek (30%) en Zeelt (19%)/ Baars (41%), Zeelt (18%) en Snoek (15%)
C	70,7	1036	Aal/Paling (51%), Snoek (30%) en Zonnebaars (10%)/ Baars (49%), Snoek (20%) en Zonnebaars (19%)
D	46,5	1590	Snoek (49%), Zeelt (18%) en Baars (11%)/ Baars (33%), Zonnebaars (25%) en Rietvoornvoorn (16%)
E	25,7	698	Zeelt (35%), Snoek (20%) en Baars (20%)/ Baars (35%), Zonnebaars (22%) en Zeelt (14%)
F	33,8	1218	Aal/Paling (57%), Giebel (15%) en Zonnebaars (14%)/ Zonnebaars (69%), Giebel (20%), en Zeelt (5%)
Gemiddelde	35,5	860	

TABEL 3.5

tabel 3.5 Vergelijking in biomassa per vijver tussen 2011, 2016 en 2023.

	2011	2016	2023
Naam	Biomassa (kg/ha)		
Vijver A	459		33,3
Vijver B	1036	223	15,7
Vijver C	550	167	70,7
Vijver D	273	223	46,5
Vijver E	51	10	25,7
Vijver F			33,8

TABEL 3.6

tabel 3.6 Vergelijking in biomassa per vijver tussen 2023, 2016 en 1997.

Vijver	2023 (biomassa %)	2016 (biomassa %)	1997 (biomassa %)
A	paling (76%), snoek (9%) en baars (7%)	snoek (63%), zonnebaars (17%) en paling (16%)	paling (76%), zeelt (11%) en snoek (8%)
B	paling (42%), snoek (30%) en zeelt (19%)	brasem (36%), paling (31%) en snoek (10%)	paling (49%), zeelt (28%) en snoek (21%)
C	paling (51%), snoek (30%) en zonnebaars (10%)	karper (38%), snoek (20%) en paling (14%)	paling (44%), zeelt (24%) en brasem (10%)
D	snoek (49%), zeelt (18%) en baars (11%)	baars (44%), brasem (10%), zonnebaars (16%)	-
E	zeelt (35%), snoek (20%) en baars (20%)	zonnebaars (34%), paling (29%) en snoek (18%)	paling (71%), snoek (23%) en zeelt (4%)
F	paling (57%), gibel (15%) en zonnebaars (14%)	karper (36%), paling (35%) en baars (15%)	paling (64%), snoek (13%) en blankvoorn (8%)

Geografische kaart beviste trajecten

In de onderstaande kaart is de ligging van de verschillende meetpunten ingetekend.
De elektrovisstrajecten zijn in rood aangegeven, de zegenvisserij in roze.

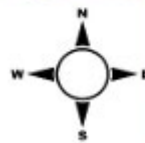
Zie: de volgende bladzijde

Walenhoek in Niel

Visstandonderzoek 2023

- Elektrovisserij
- Zegen

VisAdvies
Ecologisch advies & onderzoek

0 100 200 m

